

**СУЧАСНІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ
ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО,
ЗЕМЕЛЬНОГО
ТА АГРАРНОГО ПРАВА**

(Харків, 6 грудня 2013 р.)

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

«Круглий стіл»

**СУЧАСНІ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКОЛОГІЧНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО
ТА АГРАРНОГО ПРАВА**

(Харків, 6 грудня 2013 р.)

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

За загальною редакцією А. П. Гетьмана

Харків
«Право»
2013

УДК 349.6+349.4+349.42

ББК 67.307

С91

*За зміст та якість матеріалів
відповідальність несуть автори публікації*

С91 **Сучасні науково-практичні проблеми екологічного, земельного та аграрного права : матеріали «круглого столу»** (Харків, 6 грудня 2013 р.) : зб. тез наук. доп. / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2013. – 336 с.

ISBN 978-966-458-572-6

Збірник містить тези наукових доповідей учасників «круглого столу», що відбувся у м. Харкові 6 грудня 2013 р.

Розраховане на науковців, фахівців у галузі права, студентів юридичних вищих навчальних закладів та всіх, хто цікавиться питаннями екологічного, земельного та аграрного права України.

УДК 349.6+349.4+349.42

ББК 67.307

ISBN 978-966-458-572-6

© Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2013

© «Право», оформлення, 2013

<i>Чабаненко М. М.</i> Функції принципів аграрного права	191
<i>Черкашина М. К.</i> Питання правової регламентації права загального природокористування.....	195
<i>Шарапова С. В.</i> Правове забезпечення охорони сільськогосподарських угідь шляхом їх консервації.....	198
<i>Барабаш Н. П.</i> Землі для будівництва та експлуатації підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин: проблеми визначення їх місця у складі земель України	201
<i>Барабаш Т. О.</i> Проблемно-правовий аспект переробки, утилізації та збереження побутових і промислових відходів.....	204
<i>Дейнега М. А.</i> Правові аспекти застосування хімічних меліорантів у сільському господарстві.....	206
<i>Донець О. В.</i> Правові засади регулювання особливо охоронюваних природних територій	210
<i>Костенко С. О.</i> Державні аграрні інвестиції: окремі правові проблеми сьогодення.....	212
<i>Лисанець О. С.</i> Земля як об'єкт правової охорони.....	214
<i>Панченко В. В.</i> Деякі організаційно-правові питання забезпечення продовольчої безпеки країн пострадянського простору	217
<i>Покальчук М. Ю.</i> Деякі аспекти правосуб'єктності аграрних підприємств.....	219
<i>Самсонова Я. О.</i> Проблемні питання законодавчого врегулювання реєстрації виноградних насаджень	222
<i>Саніков Д. В.</i> До питання характеру сільськогосподарської продукції як елементу цільового використання земельних ділянок для садівництва громадян	224
<i>Суетнов Є. П.</i> Принцип виключності у відносинах з відчуження земельних ділянок	227
<i>Сушик О. В.</i> Правовідносини забезпечення радіаційної безпеки: підстави виникнення, суб'єктно-об'єктний склад та їх зміст	230
<i>Хамінець С. В.</i> Відносини у сфері правового забезпечення підвищення родючості ґрунтів	232

Ефіроолійні культури та хмільники виконують переважно декоративну роль при їх наявності на земельних ділянках для садівництва громадян. В той же час, можливість закладання таких насаджень і виготовлення за їх допомогою відповідної сільськогосподарської продукції значно розширює можливості садовода як при реалізації прав на відповідну земельну ділянку, так й асортимент продукції, що не заборонено виготовляти.

Сустюв Є. П., кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРИНЦИП ВИКЛЮЧНОСТІ У ВІДНОСИНАХ З ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Правові, організаційні та фінансові засади відчуження приватних земель у суспільних інтересах визначено Законом України від 17 листопада 2009 р. «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» (далі – Закон).

Згідно з ч. 1 ст. 7 Закону органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування вправі викуповувати земельні ділянки та іншу нерухомість для суспільних потреб, а саме: будівництва об'єктів національної безпеки, оборони, транспортної, енергетичної інфраструктур, природно-заповідного фонду тощо. Якщо власник не дає згоду на викуп земельної ділянки та нерухомого майна для суспільних потреб, вони згідно з ч. 1 ст. 15 Закону можуть бути відчужені примусово за рішенням суду з мотивів суспільної необхідності. Відчуження, як зазначено в ч. 1 ст. 5 Закону, здійснюється за умови сплати власникові викупної ціни, яка включає вартість земельної ділянки, житлового будинку, будівель, споруд, багаторічних насаджень, що на ній розміщені, а також збитки, завдані відчуженням, зокрема, упущену вигоду.

У ч. 1 ст. 2 Закону передбачено, що його дія поширюється на відносини, пов'язані з відчуженням земельних ділянок і розміщених на них нерухомих об'єктів для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності, якщо такі потреби не можуть бути забезпечені шляхом використання земель державної чи комунальної власності. Звідси випливає, що у випадку, якщо суспільні потреби можуть бути забезпечені за рахунок державних або комунальних земель, навіть якщо це буде менш вигідним, ніж відчуження земель приватних, Закон не може бути застосовано.

За загальним правилом відчужувати приватні землі для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності можна лише в тому разі, якщо земельна ділянка, що підлягає відчуженню, є виключно необхідною для певного заходу, тобто якщо немає альтернативного варіанту розміщення загальнокорисного об'єкта. Лише в цьому разі можемо сказати, що суспільні інтереси конкурують з приватними, і саме на користь перших власник позбавляється свого майна.

Принцип виключності закріплено в ч. 4 ст. 4 Закону, згідно з якою викуп земельних ділянок для суспільних потреб і їх примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності здійснюються в разі, якщо загальнокорисні об'єкти можна розмістити виключно на земельних ділянках, що відчужуються, або якщо розміщення таких об'єктів на інших земельних ділянках безпосередньо завдасть значних матеріальних збитків або спричинить негативні екологічні наслідки відповідній територіальній громаді, суспільству або державі в цілому.

З аналізу цієї норми вбачається, що в Законі принцип виключності дещо розширено, адже дозволяється здійснення відчуження не лише коли земельна ділянка є виключно необхідною для певного заходу, а й коли альтернативний варіант розміщення загальнокорисного об'єкта існує, проте він є неприйнятним з огляду на можливі негативні наслідки відчуження. Виникає запитання: чи є доцільним розширення в Законі принципу виключності?

Зрозуміло, що на практиці в багатьох випадках може існувати не один, а одразу декілька варіантів розміщення загальнокорисного об'єкта на приватних землях. Ось чому, здається, розширення вказаного принципу є виправданим, бо якщо є декілька варіантів розміщення, слід дійсно обирати найвигідніший, який згідно з формулюванням ч. 4 ст. 4

Закону не завдасть значних матеріальних збитків і не спричинить негативних екологічних наслідків.

Вимога про негативні екологічні наслідки розміщення загальнокорисного об'єкта на іншій земельній ділянці є виправданою, але, за нашим переконанням, вона охоплюється вимогою про виключну необхідність відчужуваної земельної ділянки. Іншими словами, якщо є два варіанта розміщення об'єкта на землях приватної власності, однак один з них може спричинити негативні екологічні наслідки, можна вважати, що фактично існує тільки один варіант розміщення.

Більш сумнівною видається вимога про значні матеріальні збитки. По-перше, незрозуміло, що мається на увазі під цією конструкцією? Якого розміру мають бути матеріальні збитки, щоб вважатися значними? По-друге, який саме орган визначатиме, що розміщення загальнокорисного об'єкта на іншій ділянці завдасть значних матеріальних збитків? По-третє, уявімо ситуацію, що певний об'єкт можна розмістити на вільній від нерухомості земельній ділянці або на якій розміщене будь-яке нерухоме майно. Чи можна в цьому випадку вважати, що розміщення об'єкта на іншій ділянці спричинить значні матеріальні збитки територіальній громаді або державі, адже згідно зі ст. 6 Закону фінансування заходів щодо відчуження здійснюється, зокрема, за рахунок коштів місцевого та державного бюджетів. Ще приклад: на обох земельних ділянках розміщена нерухомість, проте власникові другої ділянки треба буде відшкодувати не лише вартість нерухомих об'єктів, а й завдані відчуженням збитки, в тому числі й упущену вигоду. Чи може бути така ситуація підставою для твердження, що в цьому випадку має місце завдання значних матеріальних збитків територіальній громаді, суспільству чи державі? Цілком очевидно, що відповісти на ці питання неможливо, а тому для владних органів відкривається широке поле для різних зловживань і порушень прав приватних власників.

З урахуванням викладеного, вважаємо, що розширення в Законі принципу виключності є недоцільним. Переконані, що до відчуження земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності можна вдаватися, лише якщо немає іншого варіанту забезпечення суспільної потреби, тобто якщо загальнокорисні об'єкти, перелічені в ч. 1 ст. 7 Закону, можна розмістити лише на земельних ділянках, що підлягають відчуженню.